

Meslek Mensupları, Denetçi Adayları İçin

SURDURÜLEBİLİRLİK

EL KİTAPÇIĞI

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1 SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK NEDİR?	7
1.1 Temel Kavram ve Tanım	7
1.2 Sürdürülebilirliğin Tarihsel Boyutu	7
1.3 ESG: Çevresel, Sosyal ve Yönetişim	9
1.4 Sürdürülebilirlik Bağlamında Paydaş Tanımı	9
1.5 İklim Değişikliği Temelleri	10
1.6 Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA)	11
1.5 Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporlaması ve Önemlilik	12
1.8 Sürdürülebilirlik Denetimi: Raporlama ile Denetim Arasındaki İlişki	13
BÖLÜM 2 TÜRKİYE'DE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK MEVZUATI.....	15
2.1 Yasal Çerçevenin Genel Görünümü	15
2.2 TTK Madde 88 ve KGK Yetkileri	15
2.3 Sürdürülebilirlik Kapsamında KAYİK'ler	15
2.4 TSRS 1 –Sürdürülebilirlikle İlgili Finansal Bilgilerin Açıklanmasına İlişkin Genel Hükümler.....	16
2.5 TSRS 2 – İklimle İlgili Açıklamalar	17
2.5 Sürdürülebilirlik Denetimi Yönetmeliği	17
2.6 Mevzuat Özet Tablosu	17
BÖLÜM 3 SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK DENETÇİSİ NASIL OLUNUR?	19
3.1 Sürdürülebilirlik Denetçisi Kimdir?	19
3.2 Sürdürülebilirlik Denetiminin Gerekliliği.....	19
3.3 Başvuru Koşulları.....	19
3.4 Kariyer Gelişim Yolu.....	20
BÖLÜM 4 KURUMSAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK RAPORLAMA UZMANLIĞI (KSRU) NEDİR? KİMLER, NASIL OLABİLİR?	21
4.1 KSRU Tanımı ve Kapsamı	21
4.3 KSRU'nun Sağladığı Fırsatlar	21
4.4 KSRU Sınavı Hakkında Genel Bilgi	22

BÖLÜM 5 KGK SINAV REHBERİ	23
5.1 Sınav Hakkında Genel Bilgi	23
5.2 Sınav Konu Dağılımı	23
5.3 Hazırlık Stratejileri	24
BÖLÜM 6 SÜRGEM EĞİTİM PROGRAMLARI	25
6.1 SÜRGEM Nedir?	25
6.2 Temel Sürdürülebilirlik Eğitim Programları: 70 Saatlik Eğitim	25
6.3 Eğitim Formatları	26
6.4 Başvuru ve Kayıt Süreci	26
BÖLÜM 7 İKLİM VE KARBON TEMELLERİ	27
7.1 İklim Değişikliğinin İş Dünyasına Etkileri	27
7.2 Sera Gazı Protokolü ve Kapsam Sınıflandırması	27
7.3 Paris Anlaşması ve Net Sıfır	28
7.4 Karbon Ayak İzi Hesaplama Adımları	28
BÖLÜM 8 ULUSLARARASI ÇERÇEVE	29
8.1 ISSB ve IFRS Sürdürülebilirlik Standartları	29
8.2 CSRD ve ESRS (AB Düzenlemeleri)	29
8.3 GRI Standartları	29
8.4 ISSA 5000 ve SGDS 5000	30
8.5 SKDM (Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizması)	30
BÖLÜM 9 MESLEK MENSUPLARI İÇİN FIRSATLAR	32
9.1 Sürdürülebilirlik Alanında Yeni Hizmet Olanakları	32
9.2 Kariyer Yolları	32
9.3 Pazar Büyüklüğü ve Gelecek Projeksiyonu	33
BÖLÜM 10 SIK SORULAN SORULAR (SSS)	34
KAYNAKÇA	36

ÖNSÖZ

Dünyamız; ekonomik, çevresel ve sosyal alanlarda hızlı ve kapsamlı bir dönüşümün içinde. Küresel düzeyde yaşanan iklim değişikliği kaynakların etkin kullanımını, toplumsal beklentileri ve buna bağlı olarak şekillenen kurumsal yönetim alanındaki gelişmeler, işletmelerin faaliyetlerini ve raporlama süreçlerini yeniden tasarlamaktadır. Bu değişimin en belirgin yansımalarından biri, sürdürülebilirliğin yalnızca çevresel bir sorumluluk anlayışı olmaktan çıkarak, işletmelerin strateji, raporlama ve karar alma süreçlerini şekillendiren temel bir yönetim yaklaşımı haline gelmesidir.

Mesleğimiz; ekonomik hayatın güvenilir bilgi üretme, şeffaflık ve hesap verebilirlik temelindeki en önemli unsurlarından biridir. Bugün sürdürülebilirlik alanında ortaya çıkan yeni ihtiyaçlar, meslek mensuplarımıza yalnızca yeni bir uzmanlık alanı değil; aynı zamanda mesleğin geleceğini şekillendirecek önemli bir sorumluluk alanı sunmaktadır.

TÜRMOB olarak temel görevlerimizden biri; mesleğimizin değişen ekonomik koşullara ve yeni ihtiyaçlara uyum sağlaması için gerekli bilgi, eğitim ve rehberlik desteğini sunmaktır. Bu anlayışla faaliyet gösteren SÜRGEM aracılığıyla sürdürülebilirlik alanında eğitim programları düzenlemekte, meslek mensuplarımızın yeni yetkinlikler kazanmasına katkı sağlamaktayız.

“Sürdürülebilirlik El Kitabı”; sürdürülebilirlik kavramından mevzuat altyapısına, sürdürülebilirlik denetçiliğinden, kurumsal sürdürülebilirlik raporlama uzmanlığına, uluslararası standartlardan mesleki fırsatlara kadar geniş bir perspektifle hazırlanmıştır. Bu çalışmanın, meslek mensuplarımız ve denetçi adaylarımız için yol gösterici bir kaynak olacağına inanıyorum.

Bu değerli çalışmanın hazırlanmasında emeği geçen TÜRMOB Sürdürülebilirlik Kurulu'na teşekkür ediyorum, tüm meslek mensuplarımıza ve denetçi adaylarımıza faydalı olmasını diliyorum.

İrfan Hüseyin YILDIZ
TÜRMOB Genel Başkanı

SUNUŞ

Sürdürülebilirlik, günümüzde işletmelerin yalnızca çevresel sorumluluklarını değil; aynı zamanda finansal dayanıklılıklarını, risk yönetimi anlayışlarını ve uzun vadeli değer yaratma kapasitelerini belirleyen stratejik bir başlık haline gelmiştir. Bu kapsamda mesleğimizin rolü her geçen gün daha da önem kazanmaktadır. Çünkü sürdürülebilirlik raporlamasının temelinde, finansal raporlamada olduğu gibi, güvenilir, karşılaştırılabilir ve doğrulanabilir bilgi üretimi bulunmaktadır.

TÜRMOB Sürdürülebilirlik Kurulu tarafından hazırlanarak sizlerin istifadesine sunduğumuz, “Sürdürülebilirlik El Kitabı”; meslek mensuplarımızın ve denetçi adaylarımızın sürdürülebilirlik alanındaki gelişmeleri sistematik biçimde takip edebilmesi, yeni düzenlemeleri anlayabilmesi ve kariyer yol haritalarını oluşturabilmesi amacıyla hazırlanmıştır.

Kitapçıkta; sürdürülebilirliğin temel kavramları, ESG yaklaşımı, Türkiye’deki sürdürülebilirlik mevzuatı, Türkiye Sürdürülebilirlik Raporlama Standartları (TSRS), sürdürülebilirlik denetçisi olma süreci, Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporlama Uzmanlığı (KSRU), KGK sınav süreci, SÜRGEM eğitim programları, iklim ve karbon temelleri, uluslararası raporlama çerçeveleri ve meslek mensupları için ortaya çıkan yeni hizmet alanlarına ilişkin kapsamlı bilgiler yer almaktadır.

TÜRMOB ve SÜRGEM olarak hedefimiz; meslek mensuplarımızın bu dönüşüm sürecinde ihtiyaç duyacağı bilgi ve yetkinlikleri kazanmalarına destek olmak ve mesleğin geleceğine yönelik hazırlıkları güçlendirmektir.

Bu kitapçığı hazırlayan TÜRMOB Sürdürülebilirlik Kurulu’na bir kez daha teşekkür ediyor, bu el kitabının sürdürülebilirlik alanına ilgi duyan tüm meslek mensuplarımıza ve denetçi adaylarımıza faydalı bir başvuru kaynağı olmasını temenni ediyorum.

Yahya ARIKAN
TÜRMOB Genel Sekreteri

TÜRMOB SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KURULU

Bugün sürdürülebilirlik, yalnızca büyük şirketlerin ya da uluslararası kuruluşların gündemindeki bir kavram olmaktan çıkmış; her ölçekte işletmeyi, meslek mensubunu ve karar alıcıyı doğrudan ilgilendiren stratejik bir zorunluluğa dönüşmüştür.

Ülkemizde Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK) tarafından yayımlanan Türkiye Sürdürülebilirlik Raporlama Standartları (TSRS) ile Sürdürülebilirlik Denetimi Yönetmeliği, bu alandaki yasal çerçeveyi hızla oluşturmuştur. Meslek mensuplarının bu dönüşüme öncülük etmesi ve gerekli yetkinlikleri edinmesi; hem kariyer gelişimi hem de mesleki itibar açısından kritik önem taşımaktadır.

TÜRMOB Sürdürülebilirlik Kurulu olarak hazırladığımız bu el kitapçığı; sürdürülebilirlik alanına adım atmak isteyen meslek mensupları ve denetçi adayları ile uygulamaya dönük bilgi arayan şirket yöneticileri için farkındalık oluşturmayı ve güvenilir bir başvuru kaynağı sunmayı hedeflemektedir.

Kitapçık; temel kavramlardan Türkiye'deki mevzuata, sınav rehberinden kariyer fırsatlarına uzanan geniş bir içeriği bir arada sunmaktadır. Alandaki hızlı gelişmeler doğrultusunda bu kaynağın düzenli olarak güncelleneceğini ayrıca belirtmek isteriz.

Sürdürülebilirlik yolculuğunuzda bu kitapçığın yol gösterici olmasını diler, meslek camiamıza fayda sağlamasını temenni ederiz.

BÖLÜM 1 SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK NEDİR?

1.1 Temel Kavram ve Tanım

Sürdürülebilirlik; günümüz kuşaklarının ihtiyaçlarını, gelecek kuşakların kendi ihtiyaçlarını karşılama kapasitesinden ödün vermeden karşılamak olarak tanımlanmaktadır. Bu tanım, 1987 yılında BM Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu'nun yayımladığı "Ortak Geleceğimiz" (Brundtland Raporu) raporunda yer alan ve günümüzde de geçerliliğini koruyan temel çerçeveyi oluşturmaktadır.

İş dünyası bağlamında sürdürülebilirlik; çevresel, sosyal ve yönetim (ESG) faktörlerinin kurumsal strateji, risk yönetimi ve raporlama süreçlerine entegre edilmesini ifade eder.

Brundtland Raporu "Sürdürülebilir Kalkınma" Tanımı (1987)

"Sürdürülebilir kalkınma; gelecek kuşakların kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme olanaklarını tehlikeye atmaksızın bugünün ihtiyaçlarını karşılayan kalkınmadır."

1.2 Sürdürülebilirliğin Tarihsel Boyutu

Sürdürülebilirlik kavramı son dönemlerde önemli bir gündem maddesi olarak karşımıza çıkmakla beraber, aslında temelleri 1970'lere uzanan köklü bir kavramsal çerçeveye dayanmaktadır. Çevresel bozulma, sosyal eşitsizlik ve kurumsal hesap verebilirlik sorunları onlarca yıldır belgelenmiş olmakla birlikte, bu alanlarda somut ve bağlayıcı adımların atılması oldukça geç kalmıştır. Bu gecikmenin anlaşılması; mevcut düzenleyici çerçevenin neden bu ölçüde kapsamlı ve hızlı biçimde geliştiğini kavramak açısından önem taşımaktadır.

Çevresel Boyut

Çevresel farkındalık, 1962 yılında Rachel Carson'ın Sessiz Bahar adlı çalışmasıyla kamuoyu gündemine taşınmış; 1972'de Roma Kulübü'nün Büyümenin Sınırları raporu ile doğal kaynakların tükenmesine ilişkin ilk sistematik modeller ortaya konulmuştur. Buna karşın söz konusu dönemde doğal kaynakların görece bolluğu ve çevresel hasarı ölçecek veri altyapısının yetersizliği, uzun vadeli risklerin ertelenmesine zemin hazırlamıştır. Çevresel etkinin somut, ölçülebilir ve hukuki sorumluluk doğurabilir bir boyut kazanması; 1989 Exxon Valdez petrol felaketi, 2010 Deepwater Horizon kazası ve iklim biliminin olgunlaşmasıyla birlikte mümkün olmuştur.

Sosyal Boyut

20. yüzyıl boyunca işçi hakları, tedarik zinciri ihlalleri ve toplumsal eşitsizlik gibi sosyal meseleler; yüksek ekonomik büyüme oranlarının yarattığı genel refah artışı argümanı arkasında görünmez kalmıştır. Küreselleşmeyle birlikte üretimin düşük maliyetli ülkelere kayması, sosyal risklerin büyük ölçüde tedarik zincirinin görünmez katmanlarına sıkışmasına yol açmıştır. 2013 yılında Bangladeş'te yaşanan Rana Plaza faciası, 1.100'ü aşkın işçinin hayatını kaybetmesiyle uluslararası markaların tedarik zinciri sorumluluğunu tartışmasız biçimde gündeme taşımış ve bu alandaki dönüşümü hızlandırmıştır.

Yönetişim Boyutu

Kurumsal yönetim riskleri, onlarca yıl boyunca standart dışı muhasebe uygulamaları, yönetici ücret yapıları ve şeffaflık eksikliği olarak tescil edilmiş; ancak bu riskleri sistematik biçimde raporlayacak ve karşılaştırmaya olanak tanıyacak ortak standartlar geliştirilememiştir. 2001 yılında yaşanan Enron iflası, binlerce çalışanın birikimini yok ederek yönetim zafiyetinin yalnızca etik değil, doğrudan finansal sonuçlar doğurduğunu kanıtlamıştır.

Bugün ESG alanında gözlemlenen hızlanma; birbirinden bağımsız değil, birbirini pekiştiren üç yapısal dönüşümün eş zamanlı olgunlaşmasının ürünüdür:

Yapısal Dönüşüm	Açıklama
Ölçüm Kapasitesindeki Değişim	Uydu görüntüleri, sensör teknolojileri ve yapay zekâ destekli veri analitiği; çevresel ve sosyal etkilerin izlenmesini, belgelenmesini ve doğrulanmasını mümkün kılmış, bilgiye erişimdeki asimetriyi büyük ölçüde ortadan kaldırmıştır.
Küresel Risk Aktarım Mekanizması	Bir ülkedeki üretim koşulları, tedarik zinciri aracılığıyla başka bir kıtadaki yatırımcının portföy riskini doğrudan etkilemekte; yerel bir çevresel ya da sosyal ihlal, uluslararası ölçekte finansal ve itibar sonuçları doğurabilmektedir.
Düzenleyici Baskının Küresel Eş Zamanlılığı	AB'den Türkiye'ye, Birleşik Krallık'tan Japonya'ya uzanan geniş bir coğrafyada yargı bölgeleri; birbirinden bağımsız ancak birbiriyle uyumlu düzenlemeler hayata geçirmektedir. Tüm bu dinamiklerin kesişiminde, gönüllü bir pratik olarak başlayan sürdürülebilirlik raporlaması; zorunlu, standartlaşmış ve denetlenebilir bir düzenleyici gereklilik hâline dönüşmüştür.

1.3 ESG: Çevresel, Sosyal ve Yönetişim

ESG, kurumsal sürdürülebilirliğin üç temel boyutunu tanımlayan bir çerçevedir:

ESG Boyutu	Kapsam	Örnekler
E – Çevresel (Environmental)	İklim değişikliği, doğal kaynaklar, biyoçeşitlilik, atık yönetimi	Karbon emisyonları, enerji verimliliği, su tüketimi, orman yönetimi
S – Sosyal (Social)	İnsan hakları, çalışan ilişkileri, tedarik zinciri, toplum etkisi	İş sağlığı, çeşitlilik & kapsayıcılık, müşteri gizliliği, yerel kalkınma
G – Yönetişim (Governance)	Kurumsal yapı, şeffaflık, etik, hesap verebilirlik	Yönetim kurulu yapısı, yönetici ücretleri, iç denetim, rüşvetle mücadele

1.4 Sürdürülebilirlik Bağlamında Paydaş Tanımı

Paydaş (Stakeholder) Kimdir?

Paydaş; bir şirketin faaliyetlerinden doğrudan ya da dolaylı olarak etkilenen veya şirketin kararlarını etkileyen tüm tarafları ifade eder. Hissedarlar, bu grubun yalnızca bir alt kümesini oluşturmaktadır. Sürdürülebilirlik çerçevesinde paydaş kavramı; çalışanları, müşterileri, tedarikçileri, yerel toplulukları, sivil toplum kuruluşlarını, kreditorleri ve düzenleyici kurumları kapsamaktadır.

Paydaşlar; sürdürülebilirlik süreçlerinde yalnızca bilgi alıcısı konumunda değildir. Her paydaş grubu, ESG ekosisteminde belirli bir işlev üstlenmekte; şirketten bilgi talep etmekte, şirket üzerinde baskı oluşturmakta ya da şirkete kaynak ve meşruiyet sağlamaktadır. Bu karşılıklı ilişki; sürdürülebilirlik raporlamasını salt bir şeffaflık pratiği olmaktan çıkarıp çok taraflı bir hesap verebilirlik mekanizmasına dönüştürmektedir.

Paydaş Grubu	ESG Sürecindeki Rolü	Temel Beklentisi
Yatırımcılar ve Hissedarlar	ESG verilerini uzun vadeli finansal risk değerlendirmesine dahil eder; ESG uyumlu şirketlere sermaye yönlendirir	Güvenilir, karşılaştırılabilir ve denetlenmiş sürdürülebilirlik açıklamaları
Kreditorler ve Bankalar	Kredi ve finansman kararlarında ESG performansını risk faktörü olarak gözetir; yeşil finansman araçlarını yönetir	Şirketin ESG risklerini ve hedeflerini raporlaması

Paydaş Grubu	ESG Sürecindeki Rolü	Temel Beklentisi
Çalışanlar	İş sağlığı, adil ücret ve çalışma koşulları başta olmak üzere sosyal boyutun birincil muhatabıdır.	Çalışma koşullarına ilişkin şeffaf açıklamalar ve somut iyileştirme taahhütleri
Müşteriler	Ürün ve hizmetlerin çevresel ayak izi ile üretim koşullarından doğrudan etkilenir	Ürün yaşam döngüsüne ve tedarik zinciri koşullarına ilişkin bilgiye erişim
Tedarikçiler	Kapsam 3 emisyonlarının ve tedarik zinciri sosyal risklerinin taşıyıcısı konumundadır; alıcı şirketlerin ESG standartlarına uymakla yükümlüdür.	Açık ve öngörülebilir ESG gereklilikleri ile adil ticaret koşulları
Yerel Topluluklar	Şirket faaliyetlerinin çevresel ve sosyal etkilerinden coğrafi olarak en yakın etkilenen gruptur.	Çevresel etki açıklamaları ve toplumsal katkıya ilişkin taahhütler
Sivil Toplum Kuruluşları	Bağımsız izleme ve savunuculuk işlevi üstlenerek ESG standartlarının yükseltilmesine katkı sağlar.	Doğrulanabilir ve hesap verebilir ESG açıklamaları
Düzenleyici Kurumlar	Raporlama standartlarını belirler, denetim çerçevesini oluşturur ve uyumu zorunlu kılar.	Standartlara tam uyum ve zamanında açıklama

1.5 İklim Değişikliği Temelleri

İklim değişikliği, atmosferdeki sera gazı (GHG) konsantrasyonlarının artması sonucunda küresel ortalama sıcaklığın yükselmesi olgusunu ifade eder. Sanayi devriminden bu yana küresel ortalama sıcaklık yaklaşık 1,2°C artmıştır.

Başlıca Sera Gazları

- ▶ Karbondioksit (CO₂): Fosil yakıt kullanımı ve orman tahribatından kaynaklanır; en yaygın sera gazıdır.
- ▶ Metan (CH₄): Hayvancılık, çöp depolama ve doğalgaz sektöründen kaynaklanır; CO₂'ye göre 25 kat daha güçlüdür.
- ▶ Azot oksit (N₂O): Tarımsal gübre kullanımı ve endüstriyel süreçlerden kaynaklanır.
- ▶ Florlu gazlar (F-Gazlar): Soğutma ve imalat süreçlerinde kullanılır; çok yüksek ısınma potansiyeline sahiptir.

Karbondiyoksit (CO₂) Eşdeğeri Kavramı;

Her bir sera gazının küresel ısınma potansiyelini, bir birim karbondiyoksitin küresel ısınma potansiyeli cinsinden ifade eden evrensel ölçü birimidir. Bu birim, farklı sera gazlarının salınımını (veya salınımından kaçınmayı) ortak bir temele göre değerlendirmek için kullanılır

1.6 Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA)

BM'nin 2015 yılında benimsediği 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi kapsamında 17 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi (SKA) belirlenmiştir. Bu hedefler; yoksulluğun sona erdirilmesinden iklim eylemine, sağlıktan eğitime uzanan geniş bir alanda küresel taahhütleri tanımlamaktadır.

Şirketler açısından SKA'lar; kurumsal sürdürülebilirlik stratejisinin uluslararası hedeflerle hizalanması için bir çerçeve sunmaktadır. Birçok şirket, sürdürülebilirlik raporlarında faaliyetlerinin hangi SKA'lara katkı sağladığını açıklamaktadır.

SKA No	Hedef Adı	İş Dünyası ile İlişkisi
SKA 1	Yoksulluğa Son	Kapsayıcı iş modelleri, sosyal girişimcilik, tedarik zincirinde adil gelir
SKA 2	Açlığa Son	Sorumlu tarım tedarik zinciri, gıda israfının azaltılması, sürdürülebilir tarım yatırımları
SKA 3	Sağlıklı Bireyler	Çalışan sağlığı ve güvenliği, sağlık sigortası, iş yeri refahı programları
SKA 4	Nitelikli Eğitim	Mesleki eğitim yatırımları, burs programları, çalışan gelişimi
SKA 5	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği	Yönetimde cinsiyet çeşitliliği, eşit ücret politikaları, kadın liderlik programları
SKA 6	Temiz Su ve Sanitasyon	Su tüketiminin azaltılması, atık su yönetimi, su verimliliği teknolojileri
SKA 7	Temiz ve Erişilebilir Enerji	Yenilenebilir enerji geçişi, enerji verimliliği yatırımları, Kapsam 2 emisyon yönetimi
SKA 8	İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme	Adil ücret, iş güvenliği, istihdam yaratma, sürdürülebilir ekonomik büyüme
SKA 9	Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı	Yeşil altyapı yatırımları, ar-ge harcamaları, dijital dönüşüm
SKA 10	Eşitsizliklerin Azaltılması	Kapsayıcı işe alım, ücret adaleti, dezavantajlı gruplar için fırsatlar

SKA No	Hedef Adı	İş Dünyası ile İlişkisi
SKA 11	Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar	Yeşil bina standartları, ulaşım emisyonları, kentsel tedarik zinciri
SKA 12	Sorumlu Üretim ve Tüketim	Döngüsel ekonomi, atık azaltımı, ürün yaşam döngüsü değerlendirmesi
SKA 13	İklim Eylemi	Emisyon azaltım hedefleri, iklim riski yönetimi, TSRS 2 / IFRS S2 raporlaması
SKA 14	Sudaki Yaşam	Deniz kirliliğinin önlenmesi, sürdürülebilir deniz ürünleri tedariki
SKA 15	Karasal Yaşam	Biyçeşitlilik koruma, ormansızlaşmanın önlenmesi, arazi kullanım politikaları
SKA 16	Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar	Kurumsal yönetim, yolsuzlukla mücadele, şeffaf raporlama ve hesap verebilirlik
SKA 17	Hedefler İçin Ortaklıklar	Paydaş iş birlikleri, ortak finansman mekanizmaları, şeffaf sürdürülebilirlik raporlaması

1.5 Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporlaması ve Önemlilik

Kurumsal sürdürülebilirlik raporlaması; şirketlerin çevresel ve sosyal etkilerini, yönetim yapılarını ve sürdürülebilirlik performanslarını kamuoyuyla paylaşmasını sağlar. Bu raporlama, son yıllarda gönüllü bir pratikten zorunlu bir düzenleyici gereklilik hâline dönüşmektedir.

Türkiye’de KGK tarafından yayımlanan Türkiye Sürdürülebilirlik Raporlama Standardı TSRS 1 ve TSRS 2 standartları, ülkemizde sürdürülebilirlik raporlamasının yasal altyapısını oluşturmaktadır. Avrupa Birliği’nde ise CSRD/ESRS çerçevesi kapsamında binlerce şirket sürdürülebilirlik raporlaması yapmakla yükümlüdür.

Raporlama Kapsamı Nasıl Belirlenir? Önemlilik İlkesi

Kurumsal sürdürülebilirlik raporlamasının temel sorularından biri, hangi ESG konularının rapora dahil edileceğidir. ESG çerçevesi onlarca konuyu kapsamakla birlikte, bir şirketin tüm bu konuları eşit ağırlıkla raporlaması ne mümkün ne de gereklidir. Bu seçimi yönlendiren temel ilke önemlilik (materiality) olarak tanımlanmaktadır.

Önemlilik; bir ESG konusunun şirketin finansal performansını, iş modelini ya da değer yaratma kapasitesini anlamlı biçimde etkileyip etkilemediğini sorgulayan bir değerlendirme sürecidir. Bu süreç sonucunda şirkete özgü önemli konular belirlenmekte ve raporlama bu konular üzerine yoğunlaşmaktadır.

Önemlilik değerlendirmesi şirketten şirkete, sektörden sektöre farklılaşmaktadır. Aşağıdaki tabloda sektöre göre önemlilik örnekleri paylaşılmaktadır:

Sektör	Yüksek Önemlilik Taşıyan ESG Konuları	Düşük Önemlilik Taşıyan ESG Konuları
Tekstil ve Hazır Giyim	Su tüketimi, işçi hakları, tedarik zinciri koşulları	Veri gizliliği, yazılım güvenliği
Bankacılık ve Finans	Yönetişim, kara para aklamayla mücadele, iklim riski finansmanı	Doğrudan karbon emisyonları, su tüketimi
Enerji ve Petrokimya	Karbon emisyonları, çevre kirliliği, güvenlik	Toplumsal cinsiyet eşitliği politikaları
Teknoloji ve Yazılım	Veri gizliliği, siber güvenlik, insan kaynakları	Su tüketimi, toprak kullanımı
Gıda ve Tarım	Su yönetimi, biyoçeşitlilik, gıda güvenliği	Yazılım güvenliği, finansal suç riski

TSRS'de Önemlilik Yaklaşımı

TSRS çerçevesinde önemlilik değerlendirmesi yatırımcı perspektifinden ele alınmaktadır. Buna göre bir ESG konusu, şirketin nakit akışlarını, finansman maliyetini veya piyasa değerini etkileme potansiyeli taşıdığı ölçüde önemli kabul edilmektedir.

Bu yaklaşım finansal önemlilik olarak adlandırılır ve ESRS'deki çifte önemlilik yaklaşımından ayrılmaktadır. Bu kapsamda TSRS'lere uyumdan bahsedildiği her durumda önemlilik olarak finansal önemliliğin esas alınması gerekmektedir.

1.8 Sürdürülebilirlik Denetimi: Raporlama ile Denetim Arasındaki İlişki

Sürdürülebilirlik raporlaması ile denetimi arasındaki ilişki; finansal tablolar ile bağımsız denetim arasındaki ilişkiyle yapısal açıdan örtüşmektedir. Finansal tablolar şirket tarafından hazırlanmakta, bağımsız denetçi tarafından ise doğrulanmaktadır. Bu ayrım; bilginin güvenilirliğini ve karşılaştırılabilirliğini sağlamak amacıyla zorunlu tutulmaktadır. Sürdürülebilirlik raporlamasında da aynı mantık geçerlidir.

Finansal Raporlama	Sürdürülebilirlik Raporlaması
Şirket finansal tablolarını hazırlar	Şirket sürdürülebilirlik raporunu hazırlar
Muhasebe standartlarına (TMS/IFRS) uygun olarak düzenlenir	TSRS 1 ve TSRS 2 standartlarına uygun olarak düzenlenir
Bağımsız denetçi tarafından denetlenir	Sürdürülebilirlik denetçisi tarafından denetlenir
Denetim sonucunda görüş raporu düzenlenir	Denetim sonucunda güvence raporu düzenlenir
Kamuya açıklanması yasal zorunluluktur	Kapsam dahilindeki şirketler için yasal zorunluluktur

Bu ayrımın temel gerekçesi; raporlamayı hazırlayan tarafın aynı zamanda doğrulama işlevini üstlenmesinin bilginin güvenilirliğini zedeleyeceği ilkesine dayanmaktadır. Sürdürülebilirlik verilerinin bağımsız denetimden geçirilmesi; yatırımcıların ve diğer paydaşların açıklanan bilgilere güvenebilmesini ve yanıltıcı çevre iddiaları olan yeşil aklamanın (greenwashing) önüne geçilmesini mümkün kılmaktadır.

Yeşil Aklama (Greenwashing) Nedir?

Yeşil Aklama; bir şirketin çevresel veya sosyal performansını, gerçekte olduğundan daha olumlu biçimde sunması olgusunu ifade etmektedir. Yanıltıcı reklamlardan seçici veri açıklamalarına, doğrulanamaz iddialara uzanan geniş bir yelpazede gözlemlenmektedir.

Yeşil Aklama yalnızca etik bir sorun olarak değil; yatırımcıları ve tüketicileri yanıltan, piyasa bütünlüğünü zedeleyen ve uzun vadede şirket değerini tahrip eden finansal bir risk unsuru olarak değerlendirilmektedir.

BÖLÜM 2 TÜRKİYE'DE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK MEVZUATI

2.1 Yasal Çerçevenin Genel Görünümü

Türkiye'de sürdürülebilirlik raporlaması ve denetimine ilişkin yasal düzenlemeler son yıllarda hızla gelişmektedir. Bu alandaki temel yasal dayanak; Türk Ticaret Kanunu (TTK), Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK) Kanunu ve bu kapsamda çıkarılan yönetmelik ve tebliğlerdir.

2.2 TTK Madde 88 ve KGK Yetkileri

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 88. maddesi; finansal tabloların ve yıllık raporların Türkiye Muhasebe Standartlarına uygun hazırlanmasını öngörmüş, muhasebe ve denetim standartlarını belirleme yetkisini KGK'ya vermiştir.

KGK bu yetkiye dayanarak;

- ▶ Türkiye Muhasebe Standartları (TMS/TFRS) ile
- ▶ Türkiye Sürdürülebilirlik Raporlama Standartları'nı (TSRS) yayımlamakta,
- ▶ Bağımsız denetim ve sürdürülebilirlik denetimi alanındaki yetkilendirme ve düzenleme faaliyetlerini yürütmektedir.

2.3 Sürdürülebilirlik Kapsamında KAYİK'ler

KAYİK (Kamu Yararını İlgilendiren Kuruluş) Nedir?

KAYİK; faaliyetlerinin niteliği, büyüklüğü veya çalışan sayısı itibarıyla kamuoyunu yakından ilgilendiren ve bu nedenle daha kapsamlı bir şeffaflık ve denetim yükümlülüğüne tabi tutulan kuruluşları ifade etmektedir. KGK mevzuatı çerçevesinde KAYİK statüsü; söz konusu kuruluşları bağımsız denetim, finansal raporlama ve sürdürülebilirlik raporlaması alanlarında daha sıkı gerekliliklere tabi kılmaktadır.

Aşağıdaki kuruluş türleri KAYİK kapsamında değerlendirilmektedir:

Kuruluş Türü	Açıklama
Halka Açık Şirketler	Borsa İstanbul'da (BİST) pay senetleri işlem gören şirketler
Bankalar	5411 sayılı Bankacılık Kanunu kapsamındaki mevduat ve katılım bankaları

Kuruluş Türü	Açıklama
Sigorta ve Reasürans Şirketleri	Sigortacılık mevzuatı kapsamında faaliyet gösteren şirketler
Bireysel Emeklilik Şirketleri	Bireysel emeklilik sisteminde faaliyet gösteren şirketler
Aracı Kurumlar	Sermaye piyasası aracılık faaliyeti yürüten kuruluşlar
Portföy Yönetim Şirketleri*	SPK lisanslı portföy yönetim şirketleri
Factoring, Finansal Kiralama ve Finansman Şirketleri	İlgili mevzuat kapsamında faaliyet gösteren finansal kuruluşlar

* Portföy Yönetim Şirketleri KGK tarafından zorunlu sürdürülebilirlik raporlaması kapsamı dışında bırakılmıştır.

TSRS kapsamında sürdürülebilirlik raporlaması yükümlülüğü öncelikli olarak KAYİK statüsündeki kuruluşlara uygulanmaktadır. Halihazırda yaklaşık 375 kuruluşun bu kapsama girdiği öngörülmekte olup kapsama dahil olup olunmadığının teyidi için KGK'nın güncel düzenlemelerinin takip edilmesi gerekmektedir.

2.4 TSRS 1 –Sürdürülebilirlikle İlgili Finansal Bilgilerin Açıklanmasına İlişkin Genel Hükümler

TSRS 1, ISSB'nin IFRS S1 standardının bire bir Türkiye uygulaması olarak karşımıza çıkıyor.

Temel hükümleri şunlardır:

- ▶ Sürdürülebilirlik ile ilgili önemli risklerin ve fırsatların açıklanması
- ▶ Yönetişim, strateji, risk yönetimi ile ölçütler ve hedefler çerçevesinde bilgilerin sunulması
- ▶ Finansal tablolarla aynı raporlama dönemini kapsamaması
- ▶ Finansal tablolarla birlikte yayımlanması

TSRS 1 Temel İlkeleri

TSRS 1; Yönetişim (governance), Strateji (strategy), Risk Yönetimi (risk management), Metrikler ve Hedefler (metrics & targets) olmak üzere dört temel sütun üzerine inşa edilmiştir.

Bu yapı, ISSB'nin IFRS S1 standardıyla tam uyumludur.

2.5 TSRS 2 – İklimle İlgili Açıklamalar

TSRS 2, ISSB'nin IFRS S2 standardının bire bir Türkiye uyarlamasıdır ve yalnızca iklim değişikliğine özgü açıklama gerekliliklerini düzenlemektedir.

Temel unsurları:

TSRS 2 Unsuru	Kapsam
Yönetişim	İklim risklerinin izlenmesinden sorumlu yönetim yapısı
Strateji	İklim risklerinin iş modeline etkisi, senaryo analizi, geçiş planı
Risk Yönetimi	İklim risklerinin tanımlanması, değerlendirilmesi ve yönetilmesi
Ölçütler ve Hedefler	Kapsam 1-2-3 emisyon açıklamaları, iklim hedefleri

2.5 Sürdürülebilirlik Denetimi Yönetmeliği

KGK tarafından yürürlüğe konulan Sürdürülebilirlik Denetimi Yönetmeliği; sürdürülebilirlik raporlamasına ilişkin güvence denetiminin kapsamını, denetçilerin yetki koşullarını ve uygulama esaslarını düzenlemektedir.

Yönetmeliğin temel düzenlemeleri:

- ▣ Sürdürülebilirlik denetçisi unvanına erişim koşulları
- ▣ Denetim firmalarının bu alandaki yetkilendirme süreçleri
- ▣ TSRS uyumlu raporların denetim kapsamı ve esasları
- ▣ Geçiş hükümleri ve muafiyet koşulları

2.6 Mevzuat Özet Tablosu

Düzenleme	Kurum	Özet
TTK Madde 88	Yasama (TBMM)	KGK'ya muhasebe ve denetim standartları belirleme yetkisi verir
TSRS 1	KGK	Sürdürülebilirlikle İlgili Finansal Bilgilerin Açıklanmasına İlişkin Genel Hükümler (IFRS S1 uyarlaması)
TSRS 2	KGK	İklim odaklı açıklama gereklilikleri (IFRS S2 uyarlaması)

Düzenleme	Kurum	Özet
Sürdürülebilirlik Denetimi Yönetmeliği	KGK	Sürdürülebilirlik denetçisi yetki koşulları ve denetim esasları
SPK Tebliğleri	SPK	Halka açık şirketler için sürdürülebilirlik uyum raporlaması

BÖLÜM 3 SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK DENETÇİSİ NASIL OLUNUR?

3.1 Sürdürülebilirlik Denetçisi Kimdir?

Sürdürülebilirlik denetçisi; şirketlerin TSRS çerçevesinde hazırladıkları sürdürülebilirlik raporlarını denetleyerek güvence raporu düzenleyen, KGK tarafından yetkilendirilmiş bağımsız denetçileri ifade eder. Bağımsız denetçilerinde meslek mensubu olma mecburiyetleri bulunmaktadır.

Bu unvan; sürdürülebilirlik raporlamasının yasal zorunluluk kapsamına alınmasıyla birlikte Türkiye’de yeni ve stratejik bir meslek alanı olarak ortaya çıkmıştır.

3.2 Sürdürülebilirlik Denetiminin Gerekliliği

Sürdürülebilirlik raporlamasının yaygınlaşmasıyla birlikte, şirketlerin çevresel ve sosyal performanslarına ilişkin açıklamalarının güvenilirliği giderek daha kritik bir mesele hâline gelmiştir. Raporlama yükümlülüğünün bağımsız doğrulama mekanizmasından yoksun olduğu dönemlerde, şirketlerin gerçek performanslarıyla örtüşmeyen ya da abartılı sürdürülebilirlik iddiaları kamuoyuna sunduğu görülmüştür.

Bu riskin bertaraf edilmesi; sürdürülebilirlik raporlarının, finansal tablolarda olduğu gibi bağımsız ve yetkili bir denetçi tarafından güvenceye alınmasını zorunlu kılmaktadır. Bağımsız güvence denetimi; açıklanan verilerin doğruluğunu, raporlama standartlarına uyumunu ve tutarlılığını teyit ederek yatırımcıların ve diğer paydaşların bilgiye olan güvenini pekiştirmektedir. Türkiye’de bu işlevi yerine getirmek üzere KGK tarafından yetkilendirilen sürdürülebilirlik denetçisi rolü tanımlanmıştır.

3.3 Başvuru Koşulları

Temel Başvuru Koşulu

Sürdürülebilirlik denetçisi olabilmek için öncelikle KGK tarafından yetkilendirilmiş bir bağımsız denetçi olmak gerekiyor. Sınav şartı sağlansa da bu unvana sahip olmanın temel koşulu bağımsız denetçi olmaktır.

KGK’nın belirlediği temel başvuru koşulları:

- ▶ Sicile kayıtlı faal bir bağımsız denetçi olmak,
- ▶ KGK’nın düzenlediği sürdürülebilirlik sınavında başarılı olmak,
- ▶ En az 8 ay süreyle uygulamalı eğitim şartını gerçekleştirmiş olmak,

3.4 Kariyer Gelişim Yolu

Bu alanda faaliyet göstermek ve sürdürülebilirlik denetçisi olmak adına yola çıkan meslek mensuplarımızın izleyeceği yol haritasını aşağıdaki gibi şekillendirebiliriz.

Aşama	Süre	Hedef
1. Temel Eğitim	70 saat SÜRGEM programı (Muadil Programlar)	TSRS, ESG temelleri ve güvence metodolojisini öğrenmek
2. Sınav Hazırlığı	2-4 ay	KGK sınav konularına odaklanmak, soru bankasını çalışmak
3. Sınav	Yılda 2 kez olmak üzere (KGK tarafından belirlenir)	Sürdürülebilirlik denetçisi sınavını geçmek
4. Uygulamalı Deneyim	En az 8 ay	Fiili olarak denetim görevi olarak deneyim kazanmak
5. KGK Başvurusu	Koşullar tamamlandığında	Resmi yetkilendirme, Sicile tescil edilme

BÖLÜM 4 KURUMSAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK RAPORLAMA UZMANLIĞI (KSRU) NEDİR? KİMLER, NASIL OLABİLİR?

4.1 KSRU Tanımı ve Kapsamı

Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporlama Uzmanlığı (KSRU); sürdürülebilirlik raporlaması yapan şirketlerde sürdürülebilirlik raporlaması süreçlerini tasarlayan, yürüten ve koordine eden uzmanların edindiği mesleki unvandır.

KSRU, sürdürülebilirlik denetçisinden farklı olarak denetim yetkisi vermez; raporlama hazırlığı, veri yönetimi ve sürdürülebilirlik hizmetlerine odaklanır.

KSRU ile Sürdürülebilirlik Denetçisi Arasındaki Fark

KSRU uzmanı → Raporları HAZIRLAYAN

Sürdürülebilirlik Denetçisi → Raporları DENETLEYEN.

Her iki unvan da ayrı yetki gerektirmekte olup birbirini tamamlar niteliktedir.

Bir kişinin her iki unvana sahip olmasının önünde bir engel bulunmamaktadır.

4.2 Başvuru Süreci

KSRU başvurusu; SÜRGEM eğitimlerini tamamlama ve ilgili değerlendirme süreçlerini geçirme adımlarından oluşmaktadır. Başvuru koşulları:

- ▶ En az lisans düzeyinde eğitim (özellikle sayılan bir alan bulunmamaktadır).
- ▶ En az 8 ay süreyle sürdürülebilirlik raporlaması konusunda çalışma tecrübesine sahip olmak
 - KGK tarafından akredite edilen eğitim programlarını (Örneğin SÜRGEM 70 saatlik program veya muadili) tamamlayanlar 8 aylık mesleki deneyim şartını yerine getirmiş sayılırlar.
- ▶ Bir yıl veya daha uzun süreli mahkûmiyet veya sicil kaydının bulunmamış olması.

4.3 KSRU'nun Sağladığı Fırsatlar

- ▶ Şirket içi sürdürülebilirlik departmanlarında kariyer imkânı
- ▶ Muhasebe ve danışmanlık firmalarında yeni hizmet geliştirme kapasitesi
- ▶ Sürdürülebilirlik raporlama süreçleri için şirketlere danışmanlık hizmeti sunabilme

- ▶ Uluslararası alanda tanınırlık ve iş birliği fırsatları
- ▶ KGK tarafından akredite edilmiş profesyonel statü

4.4 KSRU Sınavı Hakkında Genel Bilgi

Sınav Özelliği	Detay
Sınav Formatı	Çoktan seçmeli (2 Modül)
Soru Sayısı	Toplam 105 soru (Modül 1; 85, Modül 2; 20 Soru)
Süre	3 Saat / 180 Dk
Geçme Notu	En az 60
Sınav Dili	Türkçe
Sınav Yeri	KGK'nın belirlediği sınav merkezleri (İzmir, İstanbul ve Ankara)

BÖLÜM 5 KGK SINAV REHBERİ

5.1 Sınav Hakkında Genel Bilgi

KGK Sürdürülebilirlik Denetçisi Sınavı; adayların TSRS, sürdürülebilirlik kavramları, güvence denetimi standartları ve metodolojisi ve ilgili uluslararası standartlar konularındaki yetkinliklerini ölçmektedir.

Sınav Özelliği	Detay
Sınav Formatı	Çoktan seçmeli
Soru Sayısı	Toplam 40 soru
Süre	60 Dk (1 Saat)
Geçme Notu	En az 70
Sınav Dili	Türkçe
Sınav Yeri	KGK'nın belirlediği sınav merkezleri (İzmir, İstanbul ve Ankara)

5.2 Sınav Konu Dağılımı

Konu Grubu	Konular	Tahmini Ağırlık
Sürdürülebilirlik Temel Başlıkları	Sürdürülebilirliğe Giriş Temel Sürdürülebilirlik Kavramları Sürdürülebilirlik Performansının Ölçümü Emisyon Kontrolü ve Yönetimi Sürdürülebilir Finansman Güncel Eğilimler	%15
TSRS 1 ve TSRS 2	Standart hükümleri, açıklama gereklilikleri, uygulama	%30
Uluslararası Standartlar	BM Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA'lar), Paris İklim Anlaşması, Küresel Sürdürülebilirlik Raporlama Girişimleri (GRI, SASB, TCFD) AB Yeşil Mutabakatı, AB Sürdürülebilirlik Mevzuatı (CSRD/ESRS, CSDDD, ETS), Sera Gazı Protokolü	%20

Konu Grubu	Konular	Tahmini Ağırlık
Güvence Denetimi	GDS 3000, GDS 3410 (SGDS 5000), denetim metodolojisi, kanıt toplama, raporlama	%25
Türkiye Mevzuatı	TTK, SPK tebliğleri, Türkiye Yeşil Mutabakat Eylem Planı Bileşenleri, KGK Bağımsız Denetçiler için Etik Kurallar, Ticaret Bakanlığı, Cumhurbaşkanlığı ve KOSGEB Teşvikleri, ISO 14064	%10

5.3 Hazırlık Stratejileri

Aşamalı Çalışma Programı

- ▶ 1. Ay: Sürdürülebilirlik Temel Kavramlar ve TSRS 1 standardı
- ▶ 2. Ay: TSRS 2 ve Uluslararası çerçeveler (ISSB, GRI, CSRD)
- ▶ 3. Ay: Güvence denetimi metodolojisi (GDS 3000, GDS 3410-SGDS 5000-)
- ▶ 3. Ay: Türkiye mevzuatı, soru çözümü ve deneme sınavları

Kaynaklar

- ▶ KGK resmi web sitesi (www.kgk.gov.tr) – Standart metinleri ve tebliğler
- ▶ SÜRGEM eğitimleri, eğitim materyalleri ve ders notları
- ▶ IFRS Foundation – IFRS S1 ve S2 uygulama rehberleri (www.ifrs.org)
- ▶ IAASB – ISSA 5000 metni ve uygulama notları (www.iaasb.org)
- ▶ GRI Standartları – <https://www.globalreporting.org>
- ▶ Küresel Amaçlar websitesi - <https://www.kureselamaclar.org/>

Sınav İpuçları

TSRS metinlerini mutlaka birincil kaynaktan okuyunuz. Sınav soruları; genellikle standart hükümlerinin pratikte nasıl uygulanacağını test etmektedir. Teorik bilgiyi saha uygulamalarıyla pekiştirmeniz başarı olasılığını artıracaktır.

BÖLÜM 6 SÜRGEM EĞİTİM PROGRAMLARI

6.1 SÜRGEM Nedir?

SÜRGEM (Sürekli Mesleki Geliştirme Eğitimi Merkezi); TÜRMOB bünyesinde kurulan ve meslek mensuplarının sürdürülebilirlik raporlaması, denetimi ve finansmanı gibi mesleki alanlarda gelişimini desteklemek ve geleceğe hazır olmalarını sağlamak amacıyla eğitim, araştırma ve sertifikasyon faaliyetleri yürüten merkezdir.

6.2 Temel Sürdürülebilirlik Eğitim Programları: 70 Saatlik Eğitim

SÜRGEM'in sunduğu 70 saatlik 2 farklı akredite temel eğitim programı; hem KSRU hem de sürdürülebilirlik denetçiliği sınavına hazırlanan adaylara yönelik kapsamlı bir müfredat sunmaktadır.

KGK tarafından akredite olan ve 8 aylık çalışma süresi şartını karşılayan Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporlama Uzmanlığı Eğitim müfredatı aşağıdaki tabloda sunulmuştur:

Modül No	Modül Adı
1	Sürdürülebilirliğe Giriş: Tanım, Tarihsel Perspektif ve Sürdürülebilirlik Sacayakları
2	Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları
3	Sürdürülebilirliğe İlişkin Düzenlemeler ve Türkiye'deki Sektörlere Etkileri
4	Sürdürülebilirlikle İlgili Temel Kavramlar
5	Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporlamasında Temel Kavram ve İlkeler
6	Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporlamasına Yönelik Çerçeve ve Standartlar
7	Türkiye Yeşil Mutabakatı Eylem Planı
8	Çevre Sosyal ve Yönetişim Açısından Sürdürülebilirlik (ESG)
9	Kurumsal Yönetim Kavramı, Tebliği ve İlkeleri
10	Temel Finans
11	Finansal Raporlama
12	Sürdürülebilir Finansman
13	Emisyon Kontrolü ve Yönetimi
14	Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporlamasına İlişkin Diğer Önemli Gelişmeler

Modül No	Modül Adı
15	Türkiye Sürdürülebilirlik Raporlama Standartları 1
16	Türkiye Sürdürülebilirlik Raporlama Standartları 2
17	Sürdürülebilirlik Performanslarının Ölçümü ve Raporlaması
18	Atölye Çalışması Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporlamasına İlişkin Vaka Çalışması

6.3 Eğitim Formatları

KSRU eğitimi yalnızca yüz yüze düzenlenmekte olup TÜRMOB ve Odalarda gerçekleştirilmektedir. Bu eğitime hem meslek mensuplarımız hem de farklı meslek gruplarından katılımcılar katılım sağlayabilirler.

Sürdürülebilirlik Denetçiliği Eğitimi ise online olarak düzenlenmekte olup, 70 saatlik sürdürülebilirlik denetçiliği sınavı hazırlık kursu veya 40 saatlik KGK sürdürülebilirlik denetçiliği sınavı hazırlık atölyesi şeklinde yapılmaktadır. Bu eğitime bağımsız denetim yetkisi olan ve sürdürülebilirlik denetimi yetkisini almak isteyen tüm üyeler katılabilmektedirler.

6.4 Başvuru ve Kayıt Süreci

SÜRGEM tarafından düzenlenen sürdürülebilirlik raporlaması ve denetimi eğitimlerine başvuru için:

- ▶ TÜRMOB / SÜRGEM'in resmi web sitesi üzerinden yapılan duyuruları takip edebilir veya surgem@turmog.org.tr adresinden bilgi talebinden bulunabilirsiniz.
- ▶ Açık eğitim takvimini inceleyerek tercih ettiğiniz programa kayıt yaptırabilirsiniz.
- ▶ Eğitim ücretleri ve indirim imkânları hakkında bilgi almak için SÜRGEM ile iletişime geçebilirsiniz (surgem@turmog.org.tr).
- ▶ Meslek mensubu olan katılımcılar indirimli eğitim ücretlerimizden yararlanabilirler.

BÖLÜM 7 İKLİM VE KARBON TEMELLERİ

7.1 İklim Değişikliğinin İş Dünyasına Etkileri

İklim değişikliği; şirketler için hem fiziksel hem de geçiş riskleri yaratmaktadır. Bu risklerin doğru yönetilmesi, sürdürülebilirlik raporlamasının ve denetiminin merkezinde yer almaktadır.

Risk Türü	Açıklama	Örnekler
Fiziksel Riskler	İklim değişikliğinin doğrudan fiziksel etkileri	Sel, kuraklık, aşırı sıcaklık, fırtınalar
Akut Fiziksel	Ani, kısa süreli olaylar	Kasırgalar, sel baskınları, yangınlar
Kronik Fiziksel	Uzun vadeli, kalıcı değişimler	Deniz seviyesi yükselmesi, yağış düzeni değişimi
Geçiş Riskleri	Düşük karbonlu ekonomiye geçişten kaynaklanan riskler	Karbon fiyatlandırması, teknoloji değişimi
Politika & Hukuk	Düzenleyici değişiklikler	Karbon vergisi, emisyon sınırları, dava riskleri
Pazar Riskleri	Talep ve tercih değişimleri	Fossil fuel varlıklarının değer kaybı, yeşil ürün talebi

7.2 Sera Gazı Protokolü ve Kapsam Sınıflandırması

Dünyada en yaygın kullanılan sera gazı muhasebesi çerçevesi olan Sera Gazı Protokolü (GHG Protocol); emisyonları üç kapsam altında sınıflandırmaktadır:

KAPSAM 1 – Doğrudan Emisyonlar

Kuruluşun sahip olduğu veya kontrol ettiği kaynaklardan (fabrika bacaları, şirket araçları, ısıtma sistemleri) doğrudan atmosfere salınan sera gazı emisyonlarıdır.

KAPSAM 2 – Dolaylı Enerji Emisyonları

Satın alınan elektrik, ısı veya buhar üretiminden kaynaklanan dolaylı emisyonlardır. Fiziksel olarak tesis dışında gerçekleşir; ancak kuruluşun faaliyetleriyle doğrudan ilişkilidir.

KAPSAM 3 – Değer Zinciri Emisyonları

Kuruluşun değer zincirindeki tüm dolaylı emisyonlardır (hem yukarı hem aşağı yönlü). İş seyahatleri, tedarik zinciri üretimi, satılan ürünlerin kullanımı bu kapsamdadır.

7.3 Paris Anlaşması ve Net Sıfır

2015 yılında imzalanan Paris İklim Anlaşması; küresel sıcaklık artışını sanayi öncesi döneme kıyasla 2°C'nin altında tutmayı ve mümkünse 1,5°C ile sınırlandırmayı hedeflemektedir. Türkiye, Anlaşmayı 2021 yılında Anlaşmanın taraf ülkelerinden olmayı özel şartlı ülke konumunda kabul etmiştir.

Net sıfır kavramı; atmosfere salınan sera gazı emisyonlarının, uzaklaştırılan miktarla dengelenmesi anlamına gelir. Bilimsel kanıtlar, küresel ölçekte 2050 yılına kadar net sıfıra ulaşılmasının gerektiğini ortaya koymaktadır.

7.4 Karbon Ayak İzi Hesaplama Adımları

1. Adım: Organizasyon sınırlarını belirleyin (kontrol yaklaşım veya özkaynak yaklaşımı)
2. Adım: Faaliyet verilerini toplayın (yakıt tüketimi, elektrik faturaları, seyahat kayıtları)
3. Adım: Uygun emisyon faktörlerini seçin (IPCC, DEFRA veya ulusal veri setleri)
4. Adım: Kapsam 1-2 emisyonlarını hesaplayın
5. Adım: Önemli Kapsam 3 kategorilerini tanımlayın ve ölçün
6. Adım: Sonuçları doğrulayın ve raporlayın

Emisyon Faktörü Nedir?

Emisyon faktörü; bir birim aktivitenin (1 litre yakıt, 1 kWh elektrik) ne kadar CO₂e (karbondioksit eşdeğeri) oluşturduğunu gösteren katsayıdır.

Hesaplamalarda güvenilir ve güncel emisyon faktörlerinin kullanılması kritik önem taşır.

BÖLÜM 8 ULUSLARARASI ÇERÇEVE

8.1 ISSB ve IFRS Sürdürülebilirlik Standartları

Uluslararası Sürdürülebilirlik Standartları Kurulu (ISSB); IFRS Foundation bünyesinde 2021 yılında kurulmuştur. ISSB'nin amacı, yatırımcı odaklı, küresel ölçekte karşılaştırılabilir sürdürülebilirlik standartları geliştirmektir.

Standart	Kapsam
IFRS S1	Sürdürülebilirlikle İlgili Finansal Bilgilerin Açıklanmasına İlişkin Genel Hükümler (TSRS 1)
IFRS S2	İklimle ilgili açıklamalar (TSRS 2)

8.2 CSRD ve ESRS (AB Düzenlemeleri)

Avrupa Birliği'nin Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporlama Direktifi (CSRD); AB genelinde yaklaşık 50.000 şirketi kapsayan geniş çaplı bir raporlama zorunluluğu getirmektedir. CSRD kapsamında raporlama, Avrupa Sürdürülebilirlik Raporlama Standartları (ESRS) çerçevesinde yapılmaktadır.

Türk şirketleri için önemi: AB'ye ihracat yapan veya AB'de iştirak sahibi olan Türk şirketleri, CSRD kapsamındaki tedarik zinciri açıklama gerekliliklerinden etkilenebilir.

8.3 GRI Standartları

Küresel Raporlama Girişimi (GRI) Standartları; dünyada en yaygın kullanılan sürdürülebilirlik raporlama çerçevesidir. GRI standartlarının raporlama anlayışı; etki önemliliği (impact materiality) ilkesine dayanmaktadır. Bu ilkeye göre şirket, yalnızca sürdürülebilirlik konularının kendisine olan finansal etkisini değil; kendi faaliyetlerinin çevre ve toplum üzerinde yarattığı etkiyi de raporlamakla yükümlüdür. ESRS çerçevesinde de benimsenen bu yaklaşım, literatürde çifte önemlilik (double materiality) olarak tanımlanmaktadır.

Küresel Raporlama Girişimi (GRI) Standartları; dünyada en yaygın kullanılan sürdürülebilirlik raporlama çerçevesidir. GRI standartları üç katmandan oluşur:

- ▶ GRI Evrensel Standartları (GRI 1, 2, 3): Tüm şirketler için temel gereklilikler
- ▶ GRI Sektör Standartları: Sektöre özgü açıklama gereklilikleri
- ▶ GRI Konu Standartları: Belirli konular için detaylı açıklama rehberi

GRI Sektör Standartları

Her sektörün kendine özgü sürdürülebilirlik risklerini ve etkilerini tanımlamak amacıyla geliştirilmiştir. GRI; petrol ve gaz, kömür, tarım ve su ürünleri, madencilik, tekstil ve hazır giyim ile finans sektörü dahil olmak üzere çok sayıda sektör için standart yayımlamıştır. Türkiye özelinde tekstil, gıda, çimento ve enerji sektörlerine yönelik standartlar özellikle pratik önem taşımaktadır.

GRI Konu Standartları

Belirli ESG konularına ilişkin ayrıntılı açıklama gerekliliklerini düzenlemektedir. Ekonomik, çevresel ve sosyal olmak üzere üç ana başlık altında gruplandırılmıştır:

Konu Serisi	Kapsam	Örnek Standartlar
GRI 200 Serisi — Ekonomik	Ekonomik performans, pazar varlığı, yolsuzlukla mücadele	GRI 201 Ekonomik Performans, GRI 205 Yolsuzlukla Mücadele
GRI 300 Serisi — Çevresel	Enerji, su, emisyonlar, atık, biyoçeşitlilik	GRI 302 Enerji, GRI 303 Su, GRI 305 Emisyonlar
GRI 400 Serisi — Sosyal	İstihdam, iş sağlığı, insan hakları, çocuk işçiliği	GRI 401 İstihdam, GRI 403 İş Sağlığı ve Güvenliği, GRI 408 Çocuk İşçiliği

8.4 ISSA 5000 ve SGDS 5000

IAASB tarafından yayımlanan ISSA 5000, sürdürülebilirlik güvence denetimi için uluslararası standart niteliğindedir. Türkiye’de KGK bu standardı SGDS 5000 adıyla mevzuata kazandırmış ve kamuoyunun görüşüne açmıştır.

Güvence Türü	Açıklama
Makul Güvence	Daha kapsamlı denetim; denetçi, maddi yanlışlık riskini kabul edilebilir düşük seviyeye indirir. Sonuç: olumlu/olumsuz görüş.
Sınırlı Güvence	Daha dar kapsamlı denetim; önceden belirlenen prosedürler uygulanır. Sonuç: sonuca yol açacak bir hususa rastlanmadı bildirimi.

8.5 SKDM (Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizması)

AB’nin Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizması (CBAM/SKDM); belirli sektörlerdeki (çimento, çelik, alüminyum, gübre, elektrik, hidrojen) ithal ürünler için karbon içeriği bildirimini

ve sertifika satın alımı zorunluluğu getirmektedir. 2026 yılından itibaren tam uygulamaya geçmesi beklenen bu mekanizma; Türkiye'den AB'ye ihracat yapan şirketleri doğrudan etkileyecektir.

BÖLÜM 9 MESLEK MENSUPLARI İÇİN FIRSATLAR

9.1 Sürdürülebilirlik Alanında Yeni Hizmet Olanakları

Sürdürülebilirlik raporlamasının yasal zorunluluk hâline gelmesi; meslek mensupları için yeni ve yüksek katma değerli hizmet alanlarının kapılarını açmaktadır.

Hizmet Alanı	Hedef Kitle	Değer Önerisi
Sürdürülebilirlik Raporu Danışmanlığı	KGK kapsamındaki şirketler	TSRS'ye uyumlu raporların hazırlanmasına destek sağlamak
Güvence Denetimi	TSRS kapsamındaki şirketler	Bağımsız güvence hizmeti (zorunlu veya gönüllü)
Karbon Muhasebesi ve Raporlama	Tüm sektörler	GHG Protocol uyumlu emisyon hesaplama ve raporlama
KSRU Danışmanlığı	Raporlama kapsamına girecek şirketler	İç kapasite geliştirme, proses tasarımı
Önemlilik Analizi	Tüm büyük şirketler	Çifte önemlilik matrisi hazırlama ve paydaş katılımı yönetimi
İklim Riski Değerlendirmesi	Finans, enerji, gayrimenkul sektörleri	TSFD tabanlı senaryo analizi ve risk raporlama
Eğitim ve Kapasite Geliştirme	Şirket finans ve sürdürülebilirlik ekipleri	TSRS eğitimleri, iç farkındalık programları

9.2 Kariyer Yolları

Kendi Firmasında / Serbest Meslek

- ▶ Sürdürülebilirlik danışmanlığı hizmeti sunmak
- ▶ KSRU programlarını yürütmek
- ▶ Şirketlere raporlama desteği vermek

Büyük Denetim Firmalarında

- ▶ ESG / Sürdürülebilirlik denetim departmanlarında kariyer
- ▶ Ülke/bölge sürdürülebilirlik lideri pozisyonları

Şirket İçi Kariyer

- ▶ Sürdürülebilirlik Yöneticisi / Direktörü
- ▶ ESG Raporlama Uzmanı
- ▶ İklim Riski Analisti

9.3 Pazar Büyüklüğü ve Gelecek Projeksiyonu

Global ESG danışmanlık ve denetim pazarının 2030 yılına kadar yüzde 20'nin üzerinde yıllık büyüme oranıyla genişlemesi beklenmektedir. Türkiye'de ise TSRS kapsamındaki şirket sayısının önümüzdeki yıllarda önemli ölçüde artacağı öngörülmektedir.

Bu gelişmeler; sürdürülebilirlik yetkinliği olan meslek mensuplarına önemli rekabet avantajı sağlamakta ve mesleğin geleceğini şekillendirmektedir.

Erken Hareket Avantajı

Sürdürülebilirlik alanına şimdi yatırım yapan meslek mensupları; pazar kıtlığının en yüksek olduğu dönemde ilk konumlanma (first-mover) avantajını yakalama imkânı elde etmektedir.

BÖLÜM 10 SIK SORULAN SORULAR (SSS)

S1: Sürdürülebilirlik denetçisi olmak için kaç yıl deneyim gerekiyor?

KGK'nın belirlediği koşullar çerçevesinde bağımsız denetçi lisansına sahip olmak ve bu alanda 8 aylık fiili çalışma deneyime sahip olmak temel gerekliliklerdir.

S2: Sürdürülebilirlik denetçisi ile KSRU arasındaki temel fark nedir?

Sürdürülebilirlik denetçisi; hazırlanan raporları bağımsız olarak denetler ve güvence raporu düzenler. KSRU uzmanı ise raporların hazırlanması, veri yönetimi ve süreç tasarımı konularında uzmanlaşmıştır. Yetki kapsamları farklıdır.

S3: Mevcut bağımsız denetçiler için kolaylaştırılmış geçiş imkânı var mı?

Evet. KGK, geçiş hükümleri doğrultusunda 31.12.2025 tarihine kadar olan yetkilendirme başvurularında uygulamalı mesleki eğitim şartını mevcut bağımsız denetçiler için aramadı. Bu şartı karşılamayan denetçilerin de denetçi yardımcısı olarak denetim ekiplerinden görev almalarını sağlayarak bu kapsamda deneyim elde etmelerinin önünü açtı.

S4: TSRS kapsamındaki şirketleri nasıl öğrenebilirim?

KGK; TSRS kapsamına giren şirket kategorilerini ve eşik değerlerini belirlemiştir. Şu an için kamu yararını ilgilendiren kuruluşlar kapsamında zorunlu raporlamanın olması nedeniyle kapsama giren şirket sayısı sınırlıdır. Yaklaşık 375 şirketin kapsam dahilinde olduğu öngörülmektedir. Güncel kapsam bilgisi için KGK'nın resmi web sitesini (www.kgk.gov.tr) düzenli olarak takip etmenizi tavsiye ederiz.

S5: Kapsam 3 emisyonları raporlamak zorunlu mu?

TSRS 2 çerçevesinde Kapsam 3 emisyon açıklaması kademeli bir şekilde zorunlu hâle gelmektedir. Kapsam 3'ün önemi ve zorunluluk takvimi, KGK'nın düzenlemeleri ile netleşecektir.

S6: GRI standardını kullanan şirketlerin TSRS'ye uyum sağlaması gerekiyor mu?

GRI ve TSRS farklı çerçevelerdir. GRI; çok paydaşlı (multi-stakeholder) bir yaklaşımla çevresel ve sosyal etkileri raporlar. TSRS ise yatırımcı odaklıdır.

KGK kapsamındaki şirketlerin TSRS'ye uyması zorunludur; GRI ayrıca gönüllü olarak uygulanabilir.

S7: Senaryo analizi nedir ve TSRS 2 kapsamında nasıl yapılır?

Senaryo analizi; farklı iklim senaryolarında (örn. 1,5°C ve 4°C ısınma) şirketin faaliyetlerinin nasıl etkileneceğini modelleyen stratejik bir araçtır. TSRS 2, şirketlerin en az iki farklı iklim senaryosu kullanmasını öngörmektedir.

S8: Çifte önemlilik nedir?

Çifte önemlilik; hem dışarıdan içeriye (finansal önemlilik: sürdürülebilirlik konularının şirkete finansal etkisi) hem de içeriden dışarıya (etki önemliliği: şirketin çevre ve topluma etkisi) perspektifini bir arada değerlendiren yaklaşımdır. ESRS (AB) bu yaklaşımı esas almaktadır. Ancak TSRS uyumlu raporlarda bu yaklaşımın kullanılması TSRS'lere aykırılık teşkil edecektir.

S9: SÜRGEM'in düzenlediği KSRU eğitimleri online olarak alınabilir mi?

Hayır. SÜRGEM alt yapımızda hem yüz yüze hem de online eğitim seçenekleri olmasına rağmen, KGK KSRU eğitimleri usul ve esaslarına göre, eğitimlerin yüz yüze yapılması zorunludur. Güncel program ve başvuru bilgileri için TÜRMOB ve SÜRGEM'in resmi web sitesinde yer alan duyuruları takip ediniz.

S10: Sürdürülebilirlik alanına başlamak için hangi kaynakları öneririz?

KGK resmi web sitesi (kgk.gov.tr), IFRS Foundation (ifrs.org/sustainability), IAASB (iaasb.org), GRI web sitesi (globalreporting.org) ve TÜRMOB Sürdürülebilirlik Bülteni temel başvuru kaynakları arasındadır. Öncelikli olarak standart metinlerine bağlı kalınması ve bu kapsamda bir yol haritası çıkarılması en uygun yaklaşım olacaktır.

KAYNAKÇA

Bu el kitapçığının hazırlanmasında aşağıdaki birincil kaynaklar, uluslararası standartlar ve düzenleyici belgeler esas alınmıştır. Mevzuat ve standartların sürekli güncellenmesi nedeniyle belirtilen kaynaklara ilişkin güncel sürümlerin ilgili kurumların resmî web siteleri üzerinden takip edilmesi tavsiye olunur.

Ulusal Mevzuat ve Düzenleyici Kurum Kaynakları

- ➔ **Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK).** Türkiye Sürdürülebilirlik Raporlama Standardı 1 (TSRS 1). Ankara: KGK. www.kgk.gov.tr
- ➔ **Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK).** Türkiye Sürdürülebilirlik Raporlama Standardı 2 (TSRS 2) – İklimle İlgili Açıklamalar. Ankara: KGK. www.kgk.gov.tr
- ➔ **Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK).** Sürdürülebilirlik Denetimi Yönetmeliği. Resmî Gazete. Ankara: KGK. www.kgk.gov.tr
- ➔ **Türkiye Büyük Millet Meclisi.** 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu, Madde 88. Ankara: TBMM. www.mevzuat.gov.tr
- ➔ **Sermaye Piyasası Kurulu (SPK).** Sürdürülebilirlik İlkelerine Uyum Çerçevesi ve İlgili Tebliğler. Ankara: SPK. www.spk.gov.tr

Uluslararası Standartlar ve Çerçeveler

- ➔ **IFRS Foundation / ISSB.** IFRS S1 – General Requirements for Disclosure of Sustainability-related Financial Information. London: IFRS Foundation, 2023. www.ifrs.org/sustainability
- ➔ **IFRS Foundation / ISSB.** IFRS S2 – Climate-related Disclosures. London: IFRS Foundation, 2023. www.ifrs.org/sustainability
- ➔ **IAASB.** International Standard on Sustainability Assurance 5000 (ISSA 5000). New York: IAASB, 2024. www.iaasb.org
- ➔ **Global Reporting Initiative (GRI).** GRI Universal Standards 2021: GRI 1, GRI 2, GRI 3. Amsterdam: GRI, 2021. www.globalreporting.org
- ➔ **EFRAG.** European Sustainability Reporting Standards (ESRS) – Commission Delegated Regulation (EU) 2023/2772. Brussels: EFRAG, 2023. www.efrag.org
- ➔ **TCFD.** Recommendations of the Task Force on Climate-related Financial Disclosures. Basel: FSB, 2017 (Güncelleme: 2021). www.fsb-tcf.org

İklim Bilimi ve Karbon Muhasebesi

- ➔ **GHG Protocol.** A Corporate Accounting and Reporting Standard (Revize baskı). Washington D.C.: WRI & WBCSD. www.ghgprotocol.org
- ➔ **IPCC.** Sixth Assessment Report (AR6) – Climate Change 2021/2022. Geneva: IPCC. www.ipcc.ch
- ➔ **Science Based Targets initiative (SBTi).** Corporate Net-Zero Standard, Version 1.1. SBTi, 2023. www.sciencebasedtargets.org
- ➔ **UNFCCC.** Paris Agreement. Paris: UNFCCC, 2015. www.unfccc.int

Kurumsal Sürdürülebilirlik ve ESG

- ➔ **CDP (Carbon Disclosure Project).** CDP Corporate Questionnaire 2025 – Integrated Methodology. London: CDP, 2025. www.cdp.net
- ➔ **United Nations.** 2030 Agenda for Sustainable Development – Transforming Our World. New York: UN, 2015. www.un.org/sustainabledevelopment
- ➔ **World Commission on Environment and Development (WCED).** Our Common Future (Brundtland Report). Oxford University Press, 1987.
- ➔ **IFAC.** Sustainability and the Accountancy Profession. New York: IFAC, 2023. www.ifac.org

Avrupa Birliği Düzenlemeleri

- ➔ **Avrupa Komisyonu.** Directive 2022/2464/EU – Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD). Brussels: OJ EU, 2022. eur-lex.europa.eu
- ➔ **Avrupa Komisyonu.** Regulation (EU) 2023/956 – Carbon Border Adjustment Mechanism (CBAM). Brussels: OJ EU, 2023. eur-lex.europa.eu
- ➔ **Avrupa Komisyonu.** Regulation (EU) 2020/852 – EU Taxonomy for Sustainable Activities. Brussels: OJ EU, 2020. eur-lex.europa.eu

TÜRMOB ve SÜRGEM Kaynakları

- ➔ **TÜRMOB Sürdürülebilirlik Kurulu.** Sürdürülebilirlik Kurulu İlk Toplantı Proje Portföyü. Ankara: TÜRMOB, Mart 2026. www.turmob.org.tr
- ➔ **TÜRMOB – SÜRGEM.** Sürdürülebilirlik Eğitimleri Broşürü . Ankara: TÜRMOB, 2026. www.turmob.org.tr

— İLETİŞİM —

TELEFON

0 (312) 586 00 00

WEB SİTE

www.turmob.org.tr

turmob@turmob.org.tr

ADRES

TÜRMOB Sürekli Mesleki Geliştirme Eğitimi Merkezi
İncek Kızılcaşar Mahallesi 2669 Sokak No: 19
Gölbaşı/Ankara

